

Seydlové a Beroun

The Seydl family and the town of Beroun

Jan-Matěj Rak¹

0. Abstract

In the history of the Beroun Town there were hardly a few families of comparable importance: Josef Antonín Seydl has been one of the most significant personalities in the last centuries of the Beroun history while some other members of the family, however generally unknown, are not of a neglectable significance as well. The author, who is actually the descendant of the family in the line of mother, paints interesting stories of his ancestors: the civil engineer Martin Seydl (1785–1816), whose life was short and full of struggle, work and studies, his son Emanuel Seydl (1814–1894), who became a civil engineer too and worked for a handful of important companies of the period and finally RNDr. Otto Seydl – the astronomer, historian of astronomy and the last director of the ancient observatory of Klementinum in Prague.

The author is not a historian – his profession being quite different – yet keeps hoping that the story of his long gone ancestors is interesting enough to excuse the author's lack of professional historic skills and education.

1. Úvod

Rodové jméno Seydl patří dodnes v Berouně ke jménům známým, ačkoli o jeho dnešních nositelích v Berouně mnoho slyšet není. Existuje zde sice Seydlovo náměstí i nedávno znovu odhalená pamětní deska na zdi fary, ale pravděpodobně mnohý z mladších obyvatel města má dnes již jen mlhavou představu proč a po kom je ono náměstíčko nazváno, a koho to vlastně ona deska připomíná. I přesto však povědomí o Josefu Antonínu Seydlovi, vlasteneckém knězi, buditeli a berounském děkanovi, trvá i téměř dvě staletí po jeho smrti. Tento představitel raného národního obrození je dodnes právem považován za jednoho z nejvýznamnějších berounských rodáků a město je na něj náležitě hrdé. Seydlova kronika města Berouna vyšla v nedávné době tiskem, samotným životem a dílem Josefa Antonína Seydla se zabývala řada badatelů; následující článek se proto bude zabývat především dalšími nositeli slavného jména a jejich bližším či vzdálenějším vazbám k Berounu.

Zároveň bych měl předeslat, že tento článek v žádném případě nemá být odborným pojednáním, ostatně sám jeho autor je svou profesí hudebník. Článek původně vznikl jen jako materiál pro členy širší rodiny – autor je potomkem berounských Seydlů v linii matky – a snažil se tedy shrnout dosavadní znalosti o vzdálenější rodinné historii tak, aby neupadly v zapomnění a v rodinné tradici žily dál. Z toho zároveň vyplývá nejen samo pojetí textu, ale i práce s prameny: tam, kde by odborný historik nutně potřeboval najít původní pramen či definitivní potvrzení informace z jiného, nezávislého zdroje, postačil pramen sekundární či informace neúplná, povšechná. Přes tyto nedostatky věřím, že čtenář v textu nalezne zajímavé informace. A historiky, jichž si velmi vážím a jejichž práci obdivuji, prosím o laskavé přimhouření očí nad rodinným spiskem jednoho muzikanta.

2. Příchod Seydlů do Berouna

Dodnes se zřejmě ví, že Josef Antonín Seydl se narodil ve mlýně – ten mlýn dosud stojí, nese číslo popisné 2 na Pražském předměstí a znám je ponejvíce pod jménem Zajíčkův. V držení rodu Seydlů však byl od roku 1770 až zřejmě do roku 1917 (kdy jej poslední

mlýnář rodu Seydlů údajně prohospodařil), což je doba dosti dlouhá a ve srovnání s poměry ve dvacátém století až nepředstavitelná. Ostatně mlynářství odjakživa patřilo k výnosným tradičním řemeslům a mlynáři k váženým obyvatelům měst a venkova. Často navíc patřili k osvěceným vrstvám společnosti a není tedy divu, že mnozí z prvních obrozenců pocházeli právě ze mlýna. Mlynáři tvořili soudržné a hrdé dynastie a mnohá mlynářská příjmení se tak v historických pramenech udržovala po celá staletí; někteří z nich drží a provozují své mlýny dokonce dodnes.

Příjmení Seydl se tak ve vztahu k mlýnu objevuje poprvé v roce 1760 – v záznamu matrik je uvedeno, že za „svědkyni při narození Barbory, dcery mlynáře Stříbrzského“ (tento Václav Stříbrzský koupil v roce 1741 výše uvedený Loučný mlýn), byla přítomna „Františka, uxor Josephi Seydl ex Buda“, tedy Františka, manželka Josefa Seydla z Budy (což je pravděpodobně Budský mlýn pod Křivoklátem). Ve druhém zápisu se pak dočteme, že patnáctého února 1764 byl náš již známý „Josephus Seydl ex Buda svědkem při křtu Václava Josefa, syna Václava Stříbrzského, mlynáře ve Všetatech“. A konečně zde máme ještě jeden zápis z 2. října roku 1755, který nám navíc Josefa Seydla spojuje s později prvním berounským Seydlem – Františkem. V onom zápise je uvedeno, že „Franciscus, filius Josephi Seydl ex Buda“, tedy František, syn Josefa Seydla z Budy, byl „svědkem ve Všetatech při křtu Jana Františka, syna Václava a Terezie Stříbrzských“. Kromě těchto několika zmínek zatím o Josefu Seydlovi, jeho ženě Františce, ani o Františku nevíme téměř nic. Všechny tyto nejstarší zmínky o rodu Seydlů pocházejí z výpisků berounského historika Karla Kazdy. Ačkoli se v nich přímo nehovoří o Seydlech jako o mlynářích, lze s velkou měrou jistoty předpokládat, že Karel Kazda si vypsal jen informace pro něj v tu chvíli důležité a nové, a že se tedy skutečně jedná o „naše“ Seydly. Stejně tak je velice pravděpodobné, že k tak důležitým událostem rodinného charakteru, o nichž ony záznamy hovoří, byli zváni výhradně lidé blízcí a společensky rovnocenní.

Je zde ještě třeba dodat, že samo jméno Seydl je ve své písemné podobě dosti neobvyklé (i to může být indicií), daleko častěji se dodnes vyskytují podobná příjmení Seidl či Seidel. I v pozdějších dobách tak v zápisech často docházelo k různým omylům a jméno je zapsáno v obvyklejší podobě (jen u Emanuela Seydla jsem na dokumentech našel podobu Seidl i Seidel). Není proto vyloučené, ač je to samozřejmě jen spekulace, že příjmení v podobách Sajdl či Saidl, která se na mlýnech z blízkých lokalit vyskytovala ještě dříve – Křištof Sajdl na Pílském mlýně roku 1680 a stárek Jan Saidl na Loučném mlýně pod Ryšínem roku 1736 – náležejí témuž rodu.

Pátráním po rodové historii Seydlů se ve třicátých letech zabýval známý berounský historik prof. Karel Kazda. Z jeho zápisků a dopisů adresovaných mému pradědečkovi RNDr. Otto Seydlovi (viz rovněž citace výše) vyplývá, že František Seydl se narodil buď v roce 1738, nebo 1742 a někdy v letech 1759 až 1762 se oženil s Lidmilou Chlaršovou; v každém případě v roce 1763 koupil

¹ Tachovská 10, Praha 5 – Radotín; janmatejrak@janmatejrak.cz
Český kras (Beroun), XXXVII (2011), 42–48, 3 obr.
ISSN 1211-1643
ISBN 978-80-903477-5-6

za 1 028 zlatých od vrchnosti Rejnovský mlýn u Unhoště, přičemž 958 zlatých splatil hotově, zbytek se zavázal splácet postupně. Už o sedm let později však mlýn se ziskem prodal (za 1 700 zlatých) a téhož roku, tedy 1770, vydražil mlýn Podlesských v Berouně.

Tamější mlynář Václav Podlesský se vlivem častých neúrod zadlužil a navíc musel živit svých šest dcer. Všechny byly velice nadané zpěvačky a jejich vzdělání jistě beztak již zadluženého otce muselo stát drahé peněz. Mlýn prodal hluboko pod cenou (za 4 140 zlatých), avšak investice do dcer se mu vrátila, neboť obzvláště nejmladší Thekla Podlesská se ve své době velmi proslavila.

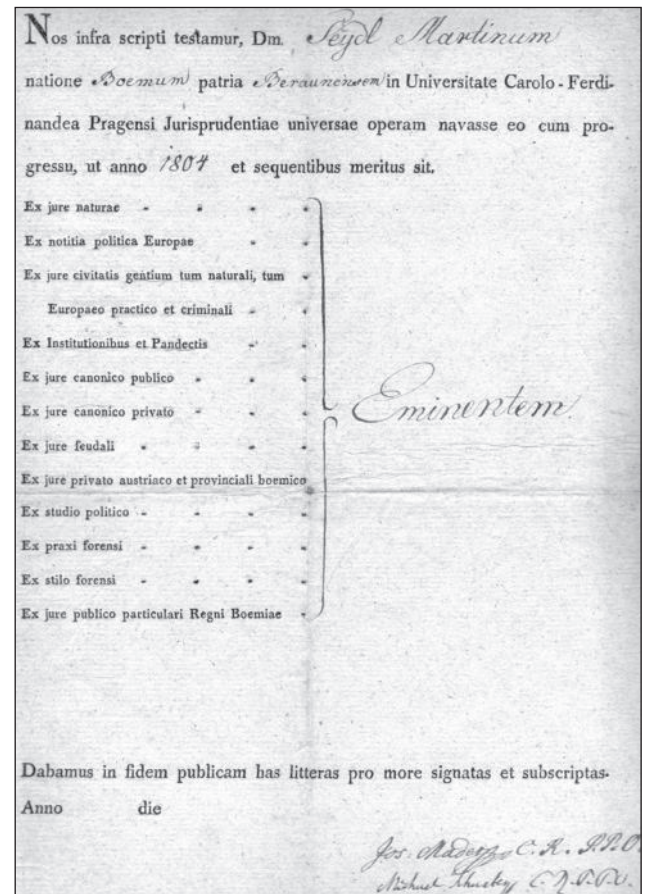
Roku 1770 se tedy jméno Seydl poprvé objevuje v souvislosti s Berounem. V roce 1772 ovšem František Seydl ovdověl a jeho syn František se s podílem z Berouna odstěhoval. Hned následujícího roku se ale František Václav Seydl znovu oženil, tentokrát s Veronikou Horáckovou, dcerou mlynáře z nedaleké Hostimi. S tou pak měl čtyři dcery a tři syny. Prostřední z nich byl nám dobře známý Josef Antonín Seydl, který se narodil 9. dubna 1775. Nejstarší byl Jan Evangelista Seydl (11. 12. 1776–19. 10. 1857), pokračovatel mlynářské tradice, nejmladší pak Martin (11. 11. 1785–3. 7. 1816). Sám mlynář František Seydl, vynikající hospodář a vážený muž, zemřel v Berouně dva dny po Štědrém večeru roku 1792 a svým potomkům zůstavil prosperující mlýn a slušné jmění.

3. Synové Františka Seydla

Jak už jsem v úvodu předeslal, nebudeme se dnes zabývat nejznámějším z mlynářových synů, tedy Josefem Antonínem, neboť o jeho životě bylo již zevrubně vícekrát pojednáno jinde a případný zájemce tak jistě snadno najde mnoho informací. Snad tedy jen povšechně: Josef Antonín brzy projevil veliké nadání hudební i studijní a dostalo se mu vynikajícího vzdělání. Byl znamenitým houslistou a violoncellistou (tomuto nástroji říkal nádherným obrozeneckým slovem *basinka* a nebo, jak bylo tehdy zvykem, *basétl*, Josef Puchmayer Seydla měl za „převýborného muzikuse“) a vedle historie mu hudba zůstala až do smrti největší láskou. Josef Antonín Seydl byl skutečným lidovým knězem, hojně užíval češtinu, básnil, překládal z italštiny (například Torquata Tassa), skládal hudbu instrumentální i vokální, hudbu jiných autorů často přepisoval či upravoval pro svůj nástroj. Byl vážen a milován pro svůj vřelý vztah k lidem, zasloužil se o vybudování české knihovny i chudobince, a jelikož i on byl po otci dobrý hospodář, mohl po své smrti v roce 1837 odkázat značnou částku na dobročinné účely i na vzdělání potomků svých bratrů.

O Janu Evangelistu Seydlovi toho doposud mnoho známo není. Byl pokračovatelem mlynářské tradice, ale i jemu se dostalo vzdělání, byl uznáván jako vynikající varhaník (s bratrem Josefem Antonínem v mládí složili nedokončený koncert pro klavír, housle a orchestr) a ze všech tří bratrů se dožil nejvyššího věku. Na dnes už zrušeném starém berounském hřbitově v roce 1939 můj pradědeček z náhrobku opsal tento epitaf: „Dne 19. října šťastně usnul v Pánu pan Jan Evangelista Seydl, mlynář a měšťan statečný. An po drahná léta v Božím stánku varhanami co umělec výtečný chválil Boha, až do 81. roku svého. Pak odešel ku věčné službě Páně do chrámu nebeského.“

Jan Evangelista Seydl měl syna Jana Evangelistu, který se později stal berounským purkmistrem. V této funkci dokonce od samotného panovníka Františka Josefa I. obdržel Zlatý záslužný kříž s korunou za vzorné vyjednávání s pruským vojskem v průběhu prusko-rakouské války roku 1866. Ačkoli v novější literatuře se o tehdejší dení píše poněkud jinak, je jistě zajímavé, co uvádí Josef Vávra ve svých Pamětech Královského města Berouna (VÁVRA 1899, str. 309): „Prusové již 6. července opanovali Prahu ... a všude

Obr. 1. Vysvědčení Martina Seydla ze studia práv na Karlo-Ferdinandově universitě v Praze z roku 1804.

Fig. 1. Report card of Martin Seydl from his law studies at Karl-Ferdinands University in Prague from 1804.

vymáhali mimo stravu i hojné zásoby potravy, obroku a jiných potřeb. Potom vysílali sbory na opanování západních Čech ... od toho času musilo město Beroun podle jiných obyvatel kraje pražského odváděti daň Prusům na potravínách, obroku a jiných potřebách; nepřátelé brzy žádali tutéž daň i na kraji plzeňském, čemuž když císařské místodržitelství ... odpíralo, užil pruský gubernátor v Praze, generál Vogel z Falkensteina, donucovacího prostředku. Ráno dne 26. července vytáhlo z Prahy přes 3 000 Prusů, pěchota, huláni a batterie dělostřelby; v deset hodin večer přibyli do Berouna na noc a ráno hnuli se dále k Plzni, zůstavivše v Berouně setninu pěší obrany zemské vestfalské. Ti se tu ubytovali po domích ... Velitelství bylo v domě u českého dvora. Nemírným požadavkům velitele opřel se purkmistr Seydl s myslí neohroženou. Dí pamětní kniha děkanská, že prusští vojáci vynikají z míry velkou chutí k jídlu, žádajíce k obědu libru masa a jiné vaření; jísti chtějí nejméně čtyřikrát za den, chléb s máslem a uzeným masem, velké nádoby kávy, piva dost, v čas, kdy větší díl měšťanů přestávali na bramborách. Nebyl od nich pokoj, přicházeli, přecházeli, a za pobytu jejich rozmohla se cholera. Hospodin nás chtěl ztrestati pro naše nepravosti, pro vlašnost v náboženství.“ Život Jana Evangelisty Seydla ml. by si jistě zasloužil podrobnějšího pojednání; věme, že se jeho zpracování jednou někdo ujme.

O životě třetího z bratrů, Martina Seydla, máme jen kusé informace, ale i to nemnoho pramenů nám jej ukazuje jako člověka nesmírně schopného, cílevědomého, inteligentního a obdivuhodně pracovitého. Narodil se v roce 1785, vystudoval piaristické gymnasium a poté techniku na pražském technickém učilišti, později polytechnice (kde musel být jedním z prvních

studentů, neboť na vysvědčení má i známky z roku 1804, ačkoli ústav oficiálně začal fungovat až o dva roky později) a zároveň práva na Karlo-Ferdinandově universitě, kterou dokončil roku 1804 (obr. 1). Na všech dochovaných vysvědčeních je ze všech předmětů vždy jen jediná známka: *eminentem* či *Vorzugsklasse*, tedy nejvyšší stupeň. O nebývalých schopnostech Martina Seydla svědčí, že už ve svých sedmnácti letech asistoval svému profesoru Františku von Gerstnerovi (který navrhl první koněspřežnou železnici z Lince do Českých Budějovic) při přednáškách a dokonce v jeho nepřítomnosti suploval výuku mechaniky! Není tedy divu, že už v roce 1807 (studium zřejmě na čas přerušil, neboť na závěrečném vysvědčení z polytechniky má známky za roky 1804, 1809–1811) se Martin Seydl objevuje jako učitel obnoveného gymnasia v Jindřichově Hradci. Je tam uveden jako právník a vyučoval po dva roky matematiku a přírodopys; sluší se dodat, že oba předměty vyučoval v němčině a v humanitních třídách i v latině. Po dvou letech na vlastní žádost z gymnasia odešel a pravděpodobně se vrátil do Berouna, protože v roce 1811 se v nedalekých Všeradicích oženil s Alžbětou Bäumlovou, dcerou berounského učitele. (Dnes se v rodině udržuje povědomí o tom, že Martin Seydl i jeho žena byli oba mimořádně atraktivního vzhledu, prý dokonce natolik, že se za nimi lidé často i otáčeli na ulicích.) Téhož roku se novomanželům v Praze narodil první syn Karel August. Zakrátko dostal Martin Seydl místo c. k. komisaře stavby silnic v Klatovech, kam se s rodinou odstěhoval. Druhý syn se manželům Seydlovým narodil na Štědrý večer 1814 a dostal jméno Emanuel.

Martin Seydl, který svou cílevědomostí a nesmírnou pracovitostí dosáhl postavení vyššího státního úředníka již před svým třicátým rokem, však nečekaně onemocněl tuberkulosou a ve svých jedenácti letech v roce 1816 náhle zemřel. Vdově po komisaři stavby silnic byla vyměřena jen nuzná pense, ve svých pozdějších žádostech k císaři uvádí, že vdovy takových úředníků byly podle tehdejšího rozhodnutí pensionovány vyšší částkou.

4. Stavitel Emanuel Seydl

Jak už víme, narodil se jako druhý syn c. k. silničního komisaře Martina Seydla a Alžběty Bäumlové, v Klatovech dne 24. prosince 1814. Za kmotry mu šli Josef Antonín Seydl, děkan v Berouně a Veronika Seydlová, měšťanka Berouna, tedy strýc a babička. Emanuel Seydl studoval s vynikajícím prospěchem na gymnasiu v Klatovech od roku 1827 pravděpodobně do 1830. Od roku následujícího studoval technické učiliště v Praze, na všech dochovaných vysvědčeních má, dle rodinné tradice, ve všech předmětech „prvou třídu“ (vysvědčení z let 1831–1837).

Roku 1838 už pracuje pro pražského stavitele Martina Hausknechta, kde k plné spokojenosti zaměstnavatele vedl v letech 1837–1838 stavební práce. Z téhož roku 1838 pochází i výuční list cechu zednického ve Zbraslavi. Postupně splnil mistrovskou zkoušku prvního stupně pro Prahu (1845) a druhého stupně pro ostatní kraje, později svou kvalifikaci rozšířil i o zkoušky soudního znalce v oboru (1856).

Mezi léty 1839–1841 vystavěl několik stavení pro pražského stavitele Jana Ripotu. Prokázal vysoký stupeň znalostí, lásky k pořádku a dovednosti, dostal vynikající doporučení. Posléze byl jako kreslič a polír zaměstnán u stavitele Kranera, opět s vynikajícími referencemi (1841–1843).

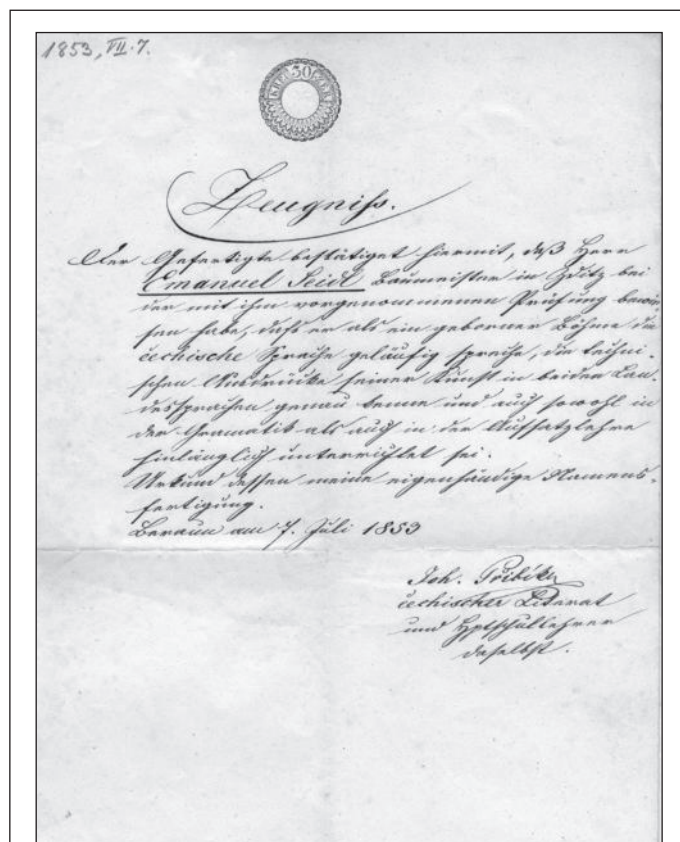
V roce 1844 vystavěl hospodářský dvůr u Berouna pro právníka Václava Červinku. Opět je jeho výkon velice chválen.

V roce 1846, 24. května, si bere jedenadvacetiletou Marii Nejedlou (1825–1863), následujícího roku, dne 29. listopadu se jim v Novém městě pražském narodil syn Karel (1847–1869).

V letech 1844–1847 pracoval pro pražskou společnost bratří Kleinů, kde vedl stavby na Severní státní dráze i na jiných soukromých stavbách firmy, opět obdržel vynikající doporučení. Stavba severní dráhy byla jedním z největších stavebních podniků v celém devatenáctém století, přivedla totiž do Prahy první železnici, která končila nádherným nádražím, které dnes nese jméno T. G. Masaryka. Hlavním projektantem byl inženýr Jan Perner a celá trať bez výraznějších změn slouží dodnes. Firma bratří Kleinů pak byla největší stavební firmou v celé tehdejší monarchii, která se specializovala na největší inženýrské stavby mostů, železnic a silnic.

V roce 1847 (to je E. Seydlovi teprve 33 let) podal žádost o místo asistenta při c. k. Generálním ředitelství rakouských státních drah; byla to už druhá žádost. V tomtež roce pro stavitele Kleina postavil dům v Praze č. p. 1023/II. Ten dodnes stojí v dnešní ulici Na Florenci. V žádosti k majitelce mělnického panství, kněžně Anně Bertě Lobkowitzové (1847) o místo stavebního inženýra, jež se uvolnilo v Hoříně, uvádí, že je otcem dvou dětí. V roce 1850 vystavěl pro firmu Skalla a Machacek velký cukrovar ve Zdicích, velmi zajímavé ovšem je, že u této firmy po tři kampaně, od roku 1850 do roku 1853 pracoval jako cukrmistr a jako takový dostal rovněž doporučení. Svědčí to o jeho zájmu a skutečně zevrubném přístupu. Snažil se důkladně poznat výrobu cukru ve všech částech, od lisovny až k vaření cukrové šťávy na přístrojích a přípravě spodiá. Ve vysvědčení za stavbu cukrovaru je chválena jeho účelnost, těžké klenby, zazdění parních kotlů a stavba kamen a konečně i stavba 20 sáhů vysokého komína. Budova měla délku 34 sáhů, šířku 7 sáhů a tři a půl poschodí nad přízemím.

Roku téhož, tedy 1853 složil u českého spisovatele a hlavního učitele v Berouně Jana Přibíka zkoušku, jíž dokázal, že „čestinou

Obr. 2. Vysvědčení Emanuela Seydla o znalosti češtiny od hlavního berounského učitele Jana Přibíka.

Fig. 2. Certificate of Emanuel Seydl, confirming his knowledge of the Czech language, by Jan Přibík, a leading teacher from Beroun.

jako rozený Čech plynně hovoří, přesně zná technické výrazy svého oboru v obou zemských jazycích a je dostatečně poučen v mluvnici i ve slohu“ (vysvědčení je ovšem psáno německy ..., viz obr. 2). Ještě téhož roku vystavěl Josefu Feyerfeilovi v Žebráce obytný dům a všechny hospodářské budovy. Všechny stavby osobně vedl, získal další vynikající osvědčení.

Následujícího roku, tedy 1854, postavil v Berouně městskému fysikovi Med. Dr. Schmolznopfovi dům n. c. 21. (Václav Schmolznopf se přiznal do berounské větve Seydlů, vzal si v roce 1838 Cecílii Žofii Seydlovou, dceru mlynáře Jana Evangelisty Seydla, což byl Emanuelův strýc. Druhým jeho strýcem byl berounský děkan Josef Antonín Seydl). Pravděpodobně v té době Emanuel Seydl žil v Berouně.

V roce 1854 dostal Emanuel Seydl místo dílovedoucího za roční služné 365 zlatých a služební byt, jakož i různé diety a příplatky na cesty a kreslicí potřeby na bývalém panství knížete Thurn-Taxisa v Chotěšově. V roce 1863 zemřela Emanuelu Seydlovi jeho manželka Marie Inocencie, roz. Nejedlá. V roce 1869 pak zemřel i jeho syn Karel, v pouhých jedenadvaceti letech. Studoval gymnasium a byl zámečnickým učněm. O dalších dětech již nikde žádná zmínka není, zřejmě rovněž zemřely. Není ani jasné, zda kromě Karla byly dvě, či jen jedno.

Na začátku sedmdesátých let koupil domek v Merklíně v Kostelní ulici č. p. 12, zřejmě proto, že se roku 1872 podruhé oženil, neboť byl bez potomků jako poslední zástupce rodu Seydlů po meči. Všechny jeho děti z prvního manželství zemřely a jedinou nadějí na zachování rodu tak byl opětovný sňatek. V době sňatku bylo Emanuelu Seydlovi 58 let, jeho manželka Marie (1844–1920) dcera panského kováře Bárty, byla o třicet let mladší.

Dva roky poté, v roce 1874 byl Emanuel Seydl dán do výslužby a přestěhoval se do Merklína. Domek, jenž koupil, zbořil a na jeho místě dle vlastních plánů vystavěl nový. V téměř domku se později narodil jeho syn – 5. května 1884 – dr. Otto Seydl i vnuk – 30. července 1921 – ing. Otto Seydl. V Merklíně Emanuel Seydl jako důchodce ještě postavil školu, shodou okolností bezprostředně sousedící s jeho domem. Kromě toho vystavěl i poutní kostel na Vrabíně nad Chotěšovem (dnes Křížový vrch).

Manželům Seydlovým se první dítě narodilo 19. října 1881. Byla to dcera a dostala jméno Žofie. Za pouhých pět dnů však zemřela. Další dcera, rovněž pojmenovaná Žofie, se narodila 9. března 1883, zemřela však hned následujícího dne. Syn Otto se v Merklíně narodil 5. května 1884 a stal se tak pokračovatelem rodu i jeho tradic. Emanuelu Seydlovi, staviteli ve výslužbě, bylo v té době 70 let. Jeho syn, RNDr. Otto Seydl na něj v roce 1929 vzpomínal: *„Ve vzpomínkách mých objevuje se otec jako šedivý stařec silného těla, korpulentní, pomalé chůze – jinak už nemohl – s měkkým, laskavým pohledem očí za brýlemi. Když jsem se narodil, končil již sedmdesátý rok života svého, dosti zmítaného. Otec byl rodák klatovský, rodina byla pronásledována neúspěchy životními.“*

Emanuel Seydl zemřel v Merklíně dne 1. dubna 1894 na mozkovou mrtvici ve věku 79 let. Jeho žena jej přežila o šestadvacet let a dočkala se dospělosti svého syna a jeho úspěšné kariéry a tedy vlastně i pozdního úspěchu svého manžela.

Dodat bychom ještě pro úplnost měli, že Emanuelův starší bratr Karel August se rovněž stal stavebním inženýrem, o jeho životě však mi doposud není známo téměř nic. Pravděpodobně žil v Praze, kde roku 1877 nebo 1878 zemřel.

5. Astronom RNDr. Otto Seydl

O astronomu, dr. Otto Seydlovi, se toho v posledních desetiletích zřejmě mnoho nenapsalo, ačkoli by si to bezesporu zasloužil. Patří

mu ostatně zásluhy, jež by neměly být zapomenuty. Doba našich pradědečků byla jiná a pro nás, kteří na ni hledíme s odstupem celého století, byla to doba přitažlivá romantikou a kvasem průmyslového a vědeckého věku. Tuto romantiku ostatně nepostrádaly ani začátky budoucího hvězdáře.

V malém Merklíně sice byla škola, hned vedle Seydlových domku, ale v době dětství Otto Seydla byla beznadějně přeplněná a tak první úkoly dával malému školákovi správce tamní školy židovské, pan Jakub Stern a dále musel chodit do školy do 10 km dalekých Přeštic. Cesta se točí od zámku, kolem rybníka do kopce lesem, až k Diezenhoferově katedrále v Přešticích. A aby se čtenář necítil ochuzen o tu slíbenou romantiku – Otto Seydl skutečně ještě chodil pěšky s učebnicemi svázanými motouzkem.

Učitelé za starého dobrého Rakouska ovšem byli přísní a autoritativní – a jak se v rodině dodnes vypráví – nechávali žáky často dlouhé hodiny po škole za nejrůznější, mnohdy i značně malicherné prohršky a tak se děti často v zimních a podzimních měsících vydávaly na cestu až za tmy. V takových dnech, kdy se malý hoch dlouho nevracel, chodila mu matka vstříc s rozsvícenou lucernou, aby ve tmě nezabloudil. Za čas se proto matka raději přestěhovala do Přeštic a i později takto svého syna následovala v jeho nových působistích.

Po obecné škole nastoupil v Přešticích na měšťanku. Po celou dobu studia zde měl na vysvědčení samé jedničky, jen sem tam dvojku z kreslení (na základní škole tak vzorný nebyl, v páté třídě měl i dvojku z mravů), na maturitním vysvědčení se ovšem u všech dvanácti (!) předmětů skvěly čtyřky. Těžko říci, co toho bylo příčinou, zda studentská láska a s ní související polevení v učení nebo enormní přísnost profesorů. Pro první variantu by snad svědčilo to, že zde se zřejmě Otto Seydl poprvé začal literárně projevoval.

Z přeštické měšťanky pak pokračoval na reálku do Plzně. Po maturitě v roce 1903 už Seydlova cesta vedla konečně do Prahy. Roku 1908 úspěšně dokončil studium na Karlo-Ferdinadově universitě státní zkouškou učitelské způsobilosti pro střední školy. Jeho oborem byla pochopitelně matematika a fyzika. Kromě studií na filozofické fakultě ovšem studoval i na technice (čímž po svém dědovi, strýci a otci pokračoval v rodinné tradici) a věnoval se svému celoživotnímu zájmu – hudbě. Hrál výborně na housle, ale na vysvědčení z hudební školy objevíme vynikající prospěch i ve hře na bicí nástroje a tympány! Společně s ostatními členy „Hudební jednoty posluchačů vysokých škol v Praze“ například uspořádal první symfonický koncert tohoto tělesa, který se konal dne 4. prosince 1906.

Zajímavé je podívat se do Seydlova vysokoškolského indexu z té doby – uvidíme zde pozoruhodnou šíři jeho zájmů. Docházel na přednášky profesora Gustava Grusse, profesora Františka Nušla, ale najdeme zde i seminář „filosofie Dostojevského“ a pod ním profesora Masaryka... Kromě toho se právě zde rozvinul jeho zájem o astronomii, úspěšně praktikoval v Astronomickém ústavu na Smíchově, kde prokázal nebývalou píli.

Po ukončení studií v roce 1908 nastoupil na učitelské místo do Českých Budějovic. Opět tak pokračoval v rodinné tradici, neboť i Seydlův děd Martin býval středoškolským profesorem.

Škola však budoucího hvězdáře velmi vzdalovala jeho největší touze – astronomii. Tím spíše pak, že na učitelském místě v Budějovicích strávil celých dvanáct let. Dopisy matce z tohoto období jsou velmi výmluvným svědectvím o těžkém, nuzném životě tehdejších mladých učitelů. Nejprve dlouho sháněl byt (stejně jako před tím v Praze a Plzni), až jej konečně našel a v dopise nadšeně popisoval, jakou úlevou je konečně bydlet v suchém a teplém bytě,

kam svítí slunce. 17. února 1909 například píše matce: „Dnes jsem bral plat, první svůj plat, 70 korun 35 haléřů za půl měsíce. Jakmile si udělám rozpočet, pošlu Ti peníze, jež nebudu potřebovati, zpět.“ Ten rozpočet byl ovšem velmi těsný, na konci měsíce, jak píše jindy, byl rád, že měl korunu.

Učil na obchodní škole, obchodní akademii a pokračovacích školách pro obchodníky, přičemž na jedné z nich měl úvazek osmnáct hodin týdně. Musel si rozšířit aprobaci na další předměty a tak vedle svého oboru přednášel i obchodní nauku, kupecké počty, ale i psaní strojem a krasopis. Jistě stojí za pozornost, že krasopis patřil tenkrát ke středoškolským předmětům. V dopise matce kromě stížností na rozpadající se zimník a vetché boty, píše: „To co zde musím přednášet, nejsou zkrátka moje věci.“ Přesto však jeho osobní výkaz hovoří poněkud jinak: „Při vyučování vede si rázně. Nikdy ne však ukvapeně. Jest znakem jeho povahy, že se snaží vždy proniknouti ve všem až k jádru věci samé.“

V Českých Budějovicích Otto Seydl pokračoval ve svých literárních pokusech. Několik jeho krátkých povídek dokonce vyšlo tiskem v Květech a pod pseudonymem Karel Augustin psal „feuilletony“ do Jihočeských listů. K jeho literárnímu projevu nutno dodat, že nesl všechny znaky precisiho a důkladného vědce. Ačkoliv tím dosti trpěla lehkost jeho prací, přesto v nich nacházíme citlivého a vášnivého člověka plného ideálů. Zajímavé ovšem je, že tatáž precisi popisnost činí mnohem pozdější vzpomínku „Půvab výletu“ nesmírně poetickou a životnou; nepochybně právě proto, že jde o vzpomínku, vlastní prožitek.

Jako učitel si vybudoval respekt jak u žáků, tak u kolegů, přesto však stále doufal, že se někdy naskytne příležitost vrátit se k astronomii. Přišla ale místo toho první světová válka a s ní i mobilizace. Spolu s dalšími branci jej odvezli do Prahy, kde podle dopisu matce z 20. srpna 1915 strávil za příšerných podmínek celé dva měsíce ve Veletržním paláci s dalšími čtyřmi tisíci muži. Na holé podlaže byla nasypána jen řídká sláma a strážé nepouštěly nikoho dovnitř ani ven, jen občas se někdo dostal k mříži a mohl tak komusi podat dopis nebo balíček s jídlem. Jako učitel však nakonec Otto Seydl nenarukoval a vrátil se do Budějovic.

Válka naštěstí skončila a zasáhla šťastná náhoda. Přítel ze studií – Václav Teissler – se totiž mezitím dostal na ministerstvo národní osvěty, pod jehož agendu spadaly i hvězdárny. Po válce Československu připadla někdejší hvězdárna hraběte Konkolyho ve Staré Ďale na Slovensku a nedostávalo se jí vědeckých pracovníků. Teissler si vzpomněl na svého dávného přítele, který se při studiích živě zajímal o astronomii, kdesi na něj sehnal adresu a místo mu nabídl. Příliš však jednal v nadšení, přičemž nedodržel úřední postupy, o místo navíc projevíli zájem jiní, průbojnější. V důsledku nešikovného jednání, jiných zájmů a v neposlední řadě i velmi nepřátelského a podezřívavého jednání správce hvězdárny, dr. Kavána, nakonec Otto Seydl místo ve Staré Ďale nedostal. Těžko se smířoval s tím, že jeho sen, jenž tak pojednou zazářil, znovu pohasl.

Osud už ovšem pracoval a tak se v průběhu jednání octl i prof. Nušl, správce hvězdárny v Klementinu a Ondřejově a ten nakonec svého někdejšího studenta povolal k sobě do Prahy.

Státní hvězdárna tehdy sídlila ve starobylém a vlastně již dávno nevyhovujícím Klementinu. Bylo to ovšem místo specifické, doslova prosáklé historií a okamžitě si vynucující úctu.

Můj pradědeček tam přišel počátkem roku 1921 a o svých prvních dojmech napsal své ženě Karolině dne 3. února 1921: „Milá Karlo a Olinko (dcera nar. 1913), mám mnoho dojmů. Nevím, budu-li moci je ze sebe vypravit. V úterý o půl deváté dopolední vstoupil jsem do chodby klementinské hvězdárny... Vzpomněl jsem svých

Obr. 3. RNDr. Otto Sedl, fotografie z roku 1920.

Fig. 3. RNDr. Otto Seydl, a photo from 1920.

předků, děda, otce a strýce, maminky, Tebe i nejmladšího člena rodu, naší dcery. Všude stopy kláštera: dřevěné schody, kované dveře, klid a ticho.“ Hned první den zde náhodou narazil na dr. Kavána. Píše o tom dále: „... a za chvíli přišla první moje ‚partaj‘: doktor Kaván! (podtrhl O. S.) Tos měla vidět! Ptal se po Nušlovi, byl celý červený a utíkal jak zahánbený kluk!“

Opět jej čekalo shánění bytu po celé Praze a okolí. Naštěstí však brzy dostal služební byt přímo v budově Klementina a rodina se mohla přestěhovat do Prahy, na novou adresu. A byla to adresa vskutku prominentní: Karlova ulice č. 1.

Ještě téhož roku se čerstvému pracovníku hvězdárny narodil syn, můj dědeček Otto Seydl jr. Ten v roce 1990 na život v Klementinu vzpomínal: „Prožil jsem zde dětství a mládí až do devatenácti let. Prostředí Klementina mělo svůj půvab a atmosféru. Kancelář hvězdárny byla v prvním patře nad vchodem z Karlovy ulice naproti restauraci U Modré Štíky. Přístup do prvního patra byl po starých dubových schodech, pamatuji si, že ještě ve dvacátých letech byly osvětleny starými plynovými hořáky. Schodiště i místnosti byly klenuté, hvězdárna měla jednu místnost kanceláře, kde pracoval můj otec a jeden podúředník a za ní byla větší místnost, kde byla knihovna asi o 20 000 svazcích. V té kanceláři byly i astronomické hodiny a zařízení pro časovou službu... Všechno to patřilo spíše do devatenáctého než do dvacátého století... Toto prostředí kolem kanceláře působilo až mysticky a vedlo i k tomu, že se v našem bytě konaly schůzky s adepty přijetí do zednářské lóže (Dr. Otto Seydl byl význačným zednářem.) před přijímacím obřadem v samotné lóži.“

Klementinum bylo ovšem především místem setkání odborných, nejen zednářských. Často tam zacházel mladý amatér Josef Klepešta, který si zde na starobylém zvěšováku vždy v neděli dopoledne zpracovával své snímky; jako studenti či mladí vědci

se zde objevovali Zdeněk Kopal či Hubert Slouka, ze Staré Ďaly jezdíval i dr. Šternberk, dr. Vincenc Nechvíle a samozřejmě tehdejší ředitel, prof. Nušl.

Jelikož hvězdárna neměla vlastní pozorovatelnu, spadala pod její správu i observatoř v Ondřejově, nesmírně velkorysý dar Josefa Jana Friče. Již v době, kdy Otto Seydl na hvězdárnu nastoupil, trávil její ředitel Nušl většinu času právě v Ondřejově a můj pradědeček tak Klementinum fakticky vedl již mnohem dříve, nežli se sám stal ředitelem.

Mezi jeho úkoly patřila, kromě úředních povinností, i služba časová a pravidelná magnetická a meteorologická pozorování. Myslím, že obzvláště zmíněná služba časová si zaslouží alespoň krátkou zmínku, neboť její tehdejší podoba byla pro člověka žijícího v jednadvacátém století vskutku těžko uvěřitelná. Takto na ni v roce 1986 vzpomínal můj dědeček: „... *poledne místního času bylo v okamžiku průchodu Slunce místním poledníkem, což se určovalo průchodním strojem. Tímto způsobem se kontrolovaly astronomické hodiny a dle nich se poledne vyhlášovalo. Astronom okamžik hlásil starobylým telefonem s klikou induktoru zřizenci (poslední se jmenoval Karel Hlavatý), který stál na ochozu klementinské věže připraven a mávnutím praporu poledne vyhlásil. Na to čekala řada místních zájemců, kteří si dle toho řídili své hodinky přímo na klementinském dvoře. Hlavně však na mávnutí praporem čekal důstojník velící obsluze děla na rampě pod Hradčanským náměstím a ta na jeho rozkaz vypálila z děla ránu. Takto se v Praze vyhlášovalo poledne denně od dob mocnářství asi do roku 1925 nebo 1926. Jako malý chlapec jsem to pozoroval z okna našeho bytu.*“

Vraťme se však od této zajímavé kuriozity zpět k dr. Otto Seydlovi. Vzpomeňme, co o něm napsal autor hodnocení v osobním výkaze. Nemůže nás pak udivit, že ačkoli dr. Seydl nastoupil na hvězdárnu jako vědecký pracovník, nedokázal strpět nepřesnosti a nedůkladnosti ve vedení hvězdárenské administrativy a knihovny. Nic nedbal toho, že vlastně dělá práci jiných, která jej zdržovala od vlastní vědecké činnosti, a knihovnu i veškerou administrativu uvedl do vzorného pořádku. Při vši té úřednické a archivářské práci si ale stačil najít čas i na svou disertaci „Rozdělení stálé velikosti 6,5 a jasnějších katalogu Harvard Revised Photometry v soustavě souřadnic galaktických“. Po jejím obhájení obdržel v roce 1924 doktorát přírodních věd. Dr. Seydl se pak i nadále věnoval stelární statistice a v tomto oboru vydal několik velkých prací, především dva atlasy v galaktických souřadnicích (jichž byl zaníceným propagátorem) a „The spectral distribution of stars magnitude 7,0 and brighter in the Henry Draper Catalogue“, která vyšla nákladem hvězdárny v roce 1929. Rok na to si vzal za úkol uspořádat nesmírně obsáhlý archiv hvězdárny a teprve při tom našel hlavní náplň své činnosti pro celý zbytek života. Historie astronomie – obzvláště české a klementinské – se mu stala údělem a největším zájmem.

V následujících letech nesmírně pečlivě vyhledával v knihovnách a klášterních archivech po celé zemi dávno zapomenuté informace a prameny a vydal řadu prací, jež podrobně popisovaly historii klementinské observatoře do roku 1851. Pro širší odbornou veřejnost tak například objevil českého hvězdáře Antonína Strnada a P.M.A. Davida. V archivech trávil tolik času, že tam za ním chodívala i jeho pošta. Narazil-li na jakoukoli zajímavou informaci, se vši pílí se vydal po její stopě ve všech souvislostech. Vydal například soupis všech záznamů o polárních zářích pozorovaných v Čechách a na Moravě v letech 1013–1951. Množství archivních dokumentů, jež musel prostudovat, zdá se neuvěřitelné; jistě zde těžil ze svých jazykových znalostí. Klasické jazyky byly samozřejmostí, němčina ostatně rovněž. Kromě toho však skvěle ovládal francouzštinu i angličtinu, zvládl i ruštinu a k stáru se

kvůli historii astronomie začal učit ještě arabštině a klínopisum. K nácvi arabštiny používal gramofonových desek, čímž ve svém okolí toliko prohloubil dojem podivína. Při tom všem však stále vedl širokou odbornou korespondenci s předními institucemi a odborníky u nás i v zahraničí. Když mu například spisovatel J. Š. Baar napsal zdvořilou prosbu, zda by mu „slovutný hvězdář“ nemohl pomoci ověřit jakousi silnou bouři, jež měla nastat v době, do níž spisovatel situoval děj své „Paní komisarky“, pustil se Otto Seydl znovu do studia archivů a milého literáta zavalil dokumenty a zprávami.

Narazil-li kdekoli na zajímavý dokument, třebaže tematicky dosti odlehlý, nikdy neopomněl informovat tu instituci či jednotlivce, které by to mohlo zajímat. Když se jakýkoliv takový dokument dostal do jeho vlastnictví, vždy jej odeslal příslušnému muzeu či archivu, přičemž si vymínil, že jeho jméno nebude u daru uvedeno a nebude mu jakkoli děkováno veřejně. Se stejnou pečlivostí se ovšem zajímal i o věci nečekané, jež ho z jakéhokoli důvodu zaujaly. V novinách se tak objevil kupříkladu článek o lovu hadů v Americe nebo obsáhlá a fundovaná stať o otázce špatného českého přízvuku v kostelních zpěvech. K povaze mého pradědečka patřilo, že neuměl mlčet k ničemu, co se mu nelíbilo, či jej uráželo.

Málo se dnes ví, že díky jeho obětavosti a jeho nezdolné pílí při vyhledávání archivních materiálů, ale hlavně díky jeho odvážnému a houževnatému vlastnímu měření a pozorování, vdčíme Otto Seydlovi za unikátní klementinskou řadu meteorologických a magnetických pozorování, jíž nám celý svět závidí. Byl to právě on, kdo tato pozorování od svého nástupu na hvězdárnu osobně vykonával a vytrval i v těžké době okupace a vyklízení hvězdárny, kdy mu nacisté odvěkleli syna do koncentračního tábora a kdy si dokázal vymínit povolení ke své práci. Kromě toho onu klementinskou řadu ucelil svou prací v archivech.

Bral si ovšem na sebe další a další úkoly, byl členem Československé astronomické společnosti a jedním z jejích prvních členů, v letech 1926–1934 byl redaktorem Říše Hvězd a za stárnoucího ředitele Nušla přebíral stále více zodpovědnosti za Klementinum i Ondřejov, až se konečně roku 1938 stal sám ředitelem. Sorva však dostal některý z předchozích správců hvězdárny za dlouhou dobu existence Klementina její správu do rukou v horší a temnější době, než byla ta v letech 1938–1948. Musel vynaložit veškerý svůj takt, své schopnosti i známosti, aby ochránil činnost ústavu i jeho pracovníků a aby zároveň za všech okolností jednal čestně a vlastenecky.

Nový režim však zatím chystal ještě zákeřnější úder. Komunistická moc s ním jednala stejně, jako s jinými, kteří celý život poctivě pracovali a lidsky se nezkrivili ani v nejtěžších dobách. Teď však již pánem svého osudu nebyl.

V roce 1948 byl direktivně pensionován, s okamžitou platností mu byly pozastaveny veškeré služební požitky, byl vypovězen ze služebního bytu (od r. 1940 již na Vinohradech, v Budečské ulici) a zároveň mu byl navždy zakázán přístup na hvězdárnu i jeho milovaný Ondřejov. To byla rána, s níž se nesmířil až do své smrti. Ostatně v rodině se o této křivdě vypráví dodnes. Otto Seydl nepřestal pracovat ani v pensi a nepřestal se věnovat ani svým letitým koníčkům – hudbě a pěstování květin. Spolu se svým kamarádem z dětství v Merklíně, Slávou Komorousem a dalšími dvěma profesory utvořili amatérské smyčcové kvarteto. Se Slávou Komorousem prošel školami i vojenskou zkušeností ve Veletržním paláci a i zde, v Praze, si byli blízko. Dr. Otto Seydl byl sice odstaven z veřejného života, avšak kolegové na něj nezapomněli a o jeho úmrtí v únoru 1959 obsáhle a důstojně informovala Říše Hvězd i Meteorologické zprávy.

Poslední ředitel hvězdárny ve starobylém Klementinu, historik naší astronomie, mimořádný člen Královské české společnosti nauk, člen Mezinárodní astronomické unie i dopisující člen Académie Internationale d'Histoire des Sciences, dlouholetý redaktor Říše Hvězd, občasný překladatel a popularizátor astronomie, můj pradědeček RNDr. Otto Seydl dnes nepatří mezi nejznámější osobnosti. Dokázal ale pro budoucnost zachovat hodnoty, jež byly mnohokrát na pokraji ztracení, a dovedl vykonat tolik práce, kolik by jiní sotva dovedli.

6. Závěr

Dr. Otto Seydl, přestože jeho předkové odešli z Berouna již velmi dávno, stále k Berounu cítil velmi silnou vazbu, o dění ve městě a o jeho historii se vždy živě zajímal, Beroun navštěvoval. Jako vážený host byl přítomen odhalení pamětní desky J. A. Seydla v roce 1937 a čile si dopisoval s berounským historikem Karlem Kazdou; ostatně řada informací v tomto článku (především o nejstarší rodinné historii) pochází právě z pátrání Otto Seydla a Karla Kazdy. Vztah rodiny k Berounu se ani dnes docela nevytratil: vnuk dr. Otto Seydla Michal slavnostně odhalil tutéž pamětní desku svému dávnému předkovi při její nové instalaci přede dvěma lety a Seydlův pravnuček Štěpán Rak už dva roky pracuje v berounském Muzeu Českého krasu jako geolog.

A docela na závěr: autor tohoto článku sice nedostal od sudiček do vínku příliš té seydlovské pracovitosti a cílevědomosti, dvě z tradic ale udržuje, seč dovede: hudbu a astronomii. A krom toho rád a často jezdí do Berouna.

Literatura

- HEŠ G. (1895): *Gymnasium jindřichohradecké za tři sta let svého trvání*. – Nákladem vlastním: 1–124. Jindřichův Hradec.
- HOLEČEK J. (1974): *J. A. Seydl decani Beronensis operum artis musicae collectio, catalogus*. – Supraphon: 1–201. Praha.
- KLEMPERA J. (2000, dotisk 2002): *Vodní mlýny v Čechách I*. – Nakladatelství Libri: 1–276. Praha.
- VÁVRA J. (1899): *Paměti královského města Berouna*. – Nákladem Emanuela Hojky: 1–488. Beroun.

Archivní zdroje

- Obecní kronika obce Merklína.
- Pozůstalost rodiny Seydlů, nyní v držení v soukromých rukou.
- Státní okresní archiv Beroun, materiály z fondu Archiv města Beroun.
- Státní oblastní archiv Plzeň, pobočka Klatovy, materiály z fondu Velkostatek Chotěšov.